

תנו לחמולות לנצח: הדרך לייצר שליטה בחברון

written by משה פוזיילוב | 08.07.2025

במזרח התיכון, שינויים גדולים מתחילים לעתים מהמקומות הכי פחות צפויים. בזמן שהרשות הפלסטינית מאבדת בהדרגה את אחיזתה בגדה המערבית, מתגבשת בחברון תנועה שקטה [1] שבבסיסה לא עומדים פוליטיקאים, אלא ראשי חמולות, מנהיגים מקומיים ואנשי עסקים, שמאסו באנרכיה, בשחיתות ובכאוס הביטחוני.

היוזמה הזאת, שצומחת מתוך השטח, מבקשת להשיב את הסדר והיציבות לעיר חברון ולכפרים הסמוכים לה [2] לא באמצעות אידיאולוגיה מהפכנית, אלא מתוך שיבה למבנה החברתי המסורתי: הנהגה חמולתית מקומית, שמקבלת על עצמה לנהל את חיי היומיום, לשמור על הביטחון ולבנות כלכלה עצמאית.

הרקע התרבותי לכך עמוק. החברה הפלסטינית מעולם לא נבנתה כמדינה מערבית. יסודות הזהות והסמכות בה נובעים מהשבת, מהחמולה ומהקשר הבין-דורי. המבנה הזה התערער עם הקמת הרשות הפלסטינית והחדרת מנגנונים ריכוזיים שהיו זרים לחברה המקומית. תהליך זה יצר ניכור, ואפשר לארגוני טרור כמו חמאס לנצל את הוואקום.

כעת, עם היחלשות הרשות ומעמדה המידרדר של ההנהגה הפלסטינית, חוזרים התושבים לחפש יציבות במקומות שבהם הם תמיד מצאו אותה: אצל ראש החמולה, הדוד הקרוב, או בשכונה. זהו מהלך של הישרדות [3] אך גם של תקווה.

במרכזו של מהלך זה עומדת קואליציה של חמולות ותיקות ובעלות השפעה, שבוחנות אפשרות לבנות מודל חדש של שלטון מקומי. לא מדובר בקריאה להקמת מדינה, אלא ביצירת אוטונומיה אזרחית ואחראית שתוכל לקיים את עצמה. מנהיגי החמולות מקיימים קשרים שקטים עם מדינות ערביות מתונות, שיכולות לספק תשתית כלכלית והשקעות אזוריות, ומבקשים לפתוח מסחר עם ישראל מתוך הבנה שזהו אינטרס משותף.

הפוטנציאל אדיר: מבנה חברתי יציב, שיתוף פעולה אזרחי-כלכלי עם ישראל, וסביבה בטוחה שאינה מתנהלת תחת איום מתמיד של חמאס או הג'יהאד האסלאמי. זהו שינוי שמגיע מהשטח, מהחברה עצמה, ולא מבחוץ.

עם ההזדמנות מגיעים גם האתגרים. קיים חשש כי הרשות הפלסטינית תנסה לדכא את המהלך מתוך פחד לאבד שליטה, וכי ארגונים קיצוניים ינסו לחדור לתוך המבנה החדש ולהפוך אותו

לכלי שרת בידיהם. יש גם סכנה שהמאבק בין החמולות יתלקח לכדי סכסוך אלים אם לא יוקם מנגנון בקרה ברור.

דווקא כאן יכולה מדינת ישראל למלא תפקיד קריטי ² לא כמובילה ולא כמתערבת, אלא כמי שמעניקה גיבוי שקט, תיאום ביטחוני מחושב ותמיכה דיפלומטית מול שותפות אזוריות. זהו תהליך שמחייב רגישות: ללוות, אך לא להשתלט; לחזק, אך לא לביית.

כאשר בוחנים את ההתפתחות המפתיעה בחברון, יש לבחון את האינטרס הישראלי בנושאי ביטחון, כלכלה ותמיכה אזורית. כל היבט כזה מול גורמי השטח שהעלו את הצעתם הוא בעל פוטנציאל ביצועים טוב בהרבה מזו שמעניקה הרשות הפלסטינית. ישראל ויתרה על דרישותיה כמעט מהיום הראשון של הסכם אוסלו וקיבלה את הרשות כרע הכרחי, או כרע במיעוטו. זו פעם ראשונה בשלושים השנים האחרונות שמוצבת חלופה. אנחנו יכולים להתעלם ממנה, משום שהתרגלנו לרע המוכר בדמות הרשות. אנחנו יכולים בה בעת לומר בעיניים ריאליות כי הניסוי של אוסלו כשל, והגיעה העת לצאת מהקופסה אל עבר פתרון חדש.

במקום לדבוק בפרדיגמות מדיניות כושלות ³ ישראל יכולה להכיר בעובדה הפשוטה: יש כאן מגמה אותנטית, עם פוטנציאל אמיתי להפוך לחוליה ראשונה בשרשרת של יוזמות מקומיות שיחליפו את המודל הפוליטי הפלסטיני הישן. לא עוד המתנה להסכם כולל, אלא התקדמות הדרגתית, מהשטח כלפי מעלה.

בעיר חברון אשר שזורה בהיסטוריה של העמים, נולדת כעת הזדמנות לסדר חדש ⁴ כזה שמבוסס על כבוד הדדי, יציבות, שותפות אזרחית וכלכלית, והבנה שזהות קולקטיבית לא חייבת להיבנות רק דרך מאבק, אלא גם דרך אחריות. יש כאן הזדמנות יוצאת דופן לבנות גשר לשיתוף פעולה בין מדינות ועמים ⁵ לעובדה שהעיר חברון, עירו של אברהם אבינו וסמל להולדת העמים באזור, היא זו שמובילה את הדרך, יש חשיבות סמלית באשר לעתיד לבוא.

ישראל תיטיב לעשות אם תכיר בכך ⁶ ותיתן להזדמנות להתממש.

התפרסם במקור ראשון, בתאריך 08.07.2025.